

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

# Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, [www.reprorecht.nl](http://www.reprorecht.nl)) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, [www.cedar.nl/pro](http://www.cedar.nl/pro)).

*No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.*

[info@boomamsterdam.nl](mailto:info@boomamsterdam.nl)  
[www.boomuitgeversamsterdam.nl](http://www.boomuitgeversamsterdam.nl)

## De groep in onderzoek

Bespreking van

Steinar Lorentzen (2014 [2013]). *Group analytic psychotherapy — Working with affective, anxiety and personality disorders*. Hove/New York: Routledge. ISBN 978 0 415 83149 9, 96 pp., £ 24,99

RONNY VANDERMEEREN

Steinar Lorentzen is als psychiater, psychoanalyticus en groepsanalyticus verbonden aan de universiteit van Oslo. De ambitieuze titel van zijn boek, *Group analytic psychotherapy — Working with affective, anxiety and personality disorders*, zou het vermoeden kunnen wekken dat het om een breed opgezet handboek gaat, maar deze verwachting wordt meteen getemperd door de beknoptheid van het werk, amper zesennegentig pagina's. In de inleiding wordt dan ook onmiddellijk duidelijk gemaakt dat we hier twee handleidingen krijgen die werden geschreven voor een specifiek onderzoeksproject rond kortdurende en langdurende groepsanalytische psychotherapie. Dit onderzoek werd in 2004 ontwikkeld door de universiteit van Oslo in samenwerking met de Noorse overheid, en is de daaropvolgende jaren geïmplementeerd met als doel de groepspsychotherapie een plaats te geven in een *evidence-based* kader. Lorentzen stelt te willen komen tot een synthese van het werk van Foulkes rond groepsanalyse en actuele ontwikkelingen binnen het veld van de groepspsychotherapie, maar laat na om deze ontwikkelingen en de verkregen synthese verder te preciseren. Interessant is dat hij zijn handleidingen niet enkel ziet als handig voor beginnende en meer ervaren therapeuten, maar ook als een manier om patiënten en eventuele kandidaat-deelnemers aan groepstherapie te informeren. Er zijn voldoende aanwijzingen om te stellen dat goed geïnformeerde deelnemers in de therapie, vooral indien de verwachtingen van patiënt en therapeut over-

eenstemmen, in belangrijke mate de therapeutische alliantie versterken en zo ook zorgen voor betere resultaten.

De eerste twee delen van het boek voorzien de lezer van een handleiding voor langdurende respectievelijk kortdurende groepsanalytische psychotherapie, met een behoorlijk grote overlap tussen beide. Op een draffe worden de definitie en doelstellingen van groepspsychotherapie doorlopen, gevolgd door de stilaan bekende gemeenschappelijke en specifieke groepsfactoren, en de verschillende therapeutische interventies. De afsluitende klinische voorbeelden mogen tot de meest leesbare delen van het boek gerekend worden. Zoals te verwachten onderscheidt een kortdurende groepspsychotherapie zich van zijn langdurende tegenhanger door een grotere activiteit van de therapeut, meer structuur, een sterkere focus op het hier en nu, en meer aandacht voor de eindfase.

De opzet om twee handleidingen op te stellen die concrete richtlijnen aanreiken voor de klinische praktijk en die zich daarin minder als voorschrift dan als gericht op de gestalt van de behandeling willen profileren, is zeker een nobele onderneming. Maar het geheel pakt wat dunnetjes uit. Dan is er in een handleiding zoals Garland (2010) die opstelde meer houvast en diepgang te vinden.

Mijn interesse ging vooral uit naar het derde deel, rond het concrete onderzoeksproject en de voorlopige resultaten daarvan. De typische patiënt uit de totale groep kende een significante verandering in symptomen en psychosociaal functioneren over de onderzoeksperiode 2004-2007, maar er was geen significant verschil in verandering tussen de gemiddelde patiënt in kortdurende of langdurende groepspsychotherapie. Er deed zich echter wel een verschil voor met betrekking tot persoonlijkheidsstoornissen. Patiënten met een persoonlijkheidsstoornis kenden in beide groepen eenzelfde verandering gedurende de eerste zes maanden, maar verbeterden in de periode van zes tot zesendertig maanden meer in de

langdurende groepen. Patiënten zonder persoonlijkheidsstoornis kenden een grotere verandering tijdens de eerste zes maanden; in zes tot zesendertig maanden veranderden patiënten in langdurende groepen nog wel meer, maar nooit zoveel als patiënten in de kortdurende groepen. Klinisch betekent dit dat patiënten eerst grondig moeten worden geëvalueerd wat betreft de aanwezigheid van persoonlijkheidsstoornissen alvorens de behandelduur wordt bepaald. Patiënten met persoonlijkheidsstoornissen worden zo gevrijwaard van onnodige breuken in de therapeutische alliantie en hechting; patiënten zonder persoonlijkheidsstoornis kunnen behoed worden voor een therapie die langer duurt dan voor hen nodig is.

De waarde van dit boek ligt vooral in de bijdrage die het levert aan het op gelijke hoogte brengen van psychoanalytische groepspsychotherapie met andere *evidence-based* groepstherapieën. Daarmee voegt het zich naar een tijdgeest waarin vooral wat geteld kan worden nog mee lijkt te tellen. Als voorlopig verslag van het gevoerde onderzoek voldoet het wel, maar als handleiding voor groepspsychotherapie mocht het iets meer zijn.

#### Literatuur

GARLAND, C. (2010). *The groups book — Psychoanalytic group therapy: principles and practice*. Londen: Karnac.

## Psychoanalyse en technocultuur

### Bespreking van

Alessandra Lemma & Luigi Caparrotta (red.) (2014 [2013]). *Psychoanalysis in the technoculture era*. Hove/New York: Routledge. ISBN 978 0 415 65672 6, 134 pp., £ 28,99

MARK KINET

Internet en cyberspace werden de voorbije decennia al onder de psychoanalytische loep genomen door pioniers als Sherry Turkle en Slavoj Žižek, die de digitale wereld als een speeltuin voor onze postmoderne, vlottende identiteit beschouwen. De eerste ziet haar als een evocatief object dat ons helpt om ons meer bewust te worden van wat ons mens-zijn betekent. Žižek attendeert ons bovendien op de virtuele aard van onze alledaagse werkelijkheid. Deze wordt immers gefilterd door objectrelaties en verkleurd door de onzichtbare bril van de overdracht, en draagt steeds de stempel van projectieve of introjectieve processen. Ook fungeert internet als een voortdurend online beschikbare en voedende schermmoeder, die een transitionele ruimte opent van binnen én buiten, gevonden én uitgevonden. Recent wijdde ik hieraan nog uitgebreide beschouwingen (2013, p. 65-89). Het boek *Psychoanalysis in the technoculture era* in de reeks *Beyond the couch* vertrekt vanuit een uitdrukkelijker klinisch perspectief. Hoe werken we psychoanalytisch met nieuwe technologie *in de praktijk*? Na een voorwoord door Peter Fonagy en een inleiding door de redacteuren volgen zeven hoofdstukken van diverse contribuënten met sterk uiteenlopende standpunten, doorspekt met verhelderend casusmateriaal. Het gaat dan over de invloed van nieuwe technologie op de analytische setting, over cyberpassie en e-rotische overdracht, over klinische controversen bij telefonische of